

אור

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

מרדכי

קז

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

מחה"ס "כרם יוסף"

ר"מ בישיבת "אהלי תורה" וחבר בהמ"ד לדיינות "ברכת אברהם" / ירושלים

נר חנוכה למתפללים ברשות הרבים בגלל הקורונה

קבעו להתפלל שם, ועל אחת כמה וכמה כאשר התפילה מתקיימת בחצר או ברחבה שאחורי בית הכנסת.

והנה בשיבולי הלקט השלם (סימן קפ"ה) כתב בשם בעל העיטור (דף קי"ד ע"ד) וז"ל: "גם אנו נוהגים להדליק נרות חנוכה בבתי הכנסת, אך לא ידענו שורש וענף למנהג זה, ומורי אחי רבינו יהודה נר"ו היה נמנע מלהדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, שלא לברך עליהם, וכן דעתי נוטה, כי מאחר שכל אחד מהציבור מדליק בביתו מה צורך יש בהדלקת נרות חנוכה בבית הכנסת, ואילו היו אורחים ישנים בבית הכנסת היו הם צריכים להדליק נרות חנוכה, דקיימא לן אכסנאי חייב בנר חנוכה" (שבת כג.), ואם אין שם אורחים מה יש צורך להדליק, "ושמא מפני שהיא

כבוד ידידי ורעי הגאון המפורסם בקי בחדרי תורה עימו עוז ותושיה מוה"ר גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א אודות שאלתו לקראת ימי החנוכה תשפ"א הבעל"ט, בצל התפשטות נגיף, אותם המתפללים ברשות הרבים, האם צריכים להדליק נר חנוכה כמו בבית כנסת?

הנה ידועה ומפורסמת החקירה, אם בעינן בית דוקא כדי להתחייב בהדלקת נר חנוכה, ובתשובה אחרת הארכתי בסברות וראיות שלפענ"ד נראה דלא בעינן בית דוקא, ואולם גדולי פוסקי דורנו חששו בזה לחומרא לשיטות דבעינן בית דוקא. אולם לעניין הדלקת הנרות בבהכנ"ס, שהוא כלל לא מדין איש וביתו, אלא מכח התקבצות הציבור לתפילה, יש לחקור בטעם ההדלקה, ולהקיש מזה לעניין הדלקה ברה"ר במקום שהציבור

מרדכי

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

אור

קח

בית דירה לחזן הכנסת נהגו כן", ואם כן השתא דלית להו בית דירה אין להדליק. ושכן הוא בספר התניא" (סימן ל"ה, וידוע שהוא קיצור שבולי הלקט). והנה לטעם זה של בעל העיטור, שעיקר התקנה בהדלקת הנר בבית הכנסת מפני שהיא בית דירה לחזן הכנסת, יהיה הדין שכשמתפללים ברחוב, אין מדליקין, ועל אחת כמה וכמה שאין מברכין.

וכתב עוד הבית יוסף טעם אחר, כדי לפרסם הנס בפני כל העם ולסדר הברכות לפנייהם, שיש בזה פרסום גדול להשי"ת וקידוש שמו כשמברכין אותו במקהלות. ולפי טעם זה שמדליקים בבית הכנסת לפרסם את הנס, ולברך אותו במקהלות, נראה שאף המתפללים ברה"ר, במקום פרוץ, צריכים להדליק נרות בין מנחה לערבית ובברכה.

והביא הב"י טעם שלישי בשם הריב"ש בתשובה (סי' קי"א), שכתב בזה הלשון: "המנהג להדליק בבית הכנסת, מנהג ותיקין הוא משום פרסומי ניסא, כיון שאין אנו יכולין לקיים המצוה כתיקונה להדליק כל אחד בפתח ביתו מבחוץ מפני שיד האומות תקיפה, ומברכין על זה כמו שמברכין על הלל דר"ח, אע"פ שאינו אלא מנהג (עי' לעיל סי' תכב קכב.), ומכל מקום באותה הדלקה של בית הכנסת אין אדם יוצא בה, וצריך לחזור ולהדליק כל אחד בביתו. וכן כתב הריטב"א (שבת כג.) שנהגו

אולם הבית יוסף (או"ח סי' תרע"א) הביא שלושה טעמים להדלקת נר חנוכה בבית הכנסת, זה יצא ראשונה דנראה שתיקנו כן מפני האורחים שאין להם בית להדליק בו, וכמו שתיקנו קידוש בבית הכנסת משום אורחים דאכלו ושתו בבית הכנסת (עי' לעיל סי' רס"ט) וכן כתב הכל בו (סי' מד ד ע"א). ולפי טעם זה נראה שלא תיקנו הדלקת נרות לאותם המתפללים ברה"ר, כיון שלא שייך טעם של אורחים במקום שאינו קבוע ומיושב כמו בית הכנסת.

אור

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

מרדכי

קט

להדליק בבתי כנסיות, כדי לעשות פרסומי ניסא במקום הרבים. וכן כתב המאירי (שבת כג.) שנהגו להדליק בבהכנ"ס, עיקר העניין משום פרסומי ניסא, ולא לכוונה אחרת. והנה אף לפי טעם זה נראה שהמתפללים ברה"ר, במקום פרוץ, צריכים להדליק נרות בין מנחה לערבית בברכה.

אלא שיש להקשות על טעם זה, שהרי לדידן קיימא לן כדברי הרמב"ם (פרק י"א מהל' ברכות הלכה ט"ז) שאין לברך על מנהג, וכן פסק השו"ע (סימן תכ"ב) שאין לברך על ההלל בר"ח, א"כ אף לעניין הדלקת נרות בבית הכנסת אין ראיה שמותר לברך. בספר חזון עובדיה (חנוכה עמ' מ"ג) מיישב בשם שו"ת התעוררות תשובה (ח"א סימן ק"ג) שאפשר שיש רבים שאין להם בית להדליק נר חנוכה, הלכך מדליקים בבהכנ"ס בברכות, והש"צ מוציאם ידי חובתם, והם רואים את הנרות, כלומר שעל זה היה עיקר התקנה, ואף שעתה כולם יודעים לברך,

מכל מקום ממשיכים במנהג זה שהוא מכח עיקר הדין, ולפי הטעם שממדליקים בבהכנ"ס כדי לפרסם את הנס ברבים, ניחא טפי. ועוד תירץ שם בחזון עובדיה, דמכל מקום כיון שהמנהג הוא תוספת לעיקר הדין, שפיר מברכים על מנהג כזה, והביא סייעתא לדבריו ממ"ש רבינו ישעיה מטרנאי (סוכה מד:) שכל דבר שהוא חובה ונהגו להוסיף עליו, כגון הפטרה שנוהגת שחרית מתורת חובה, והוסיפו לנהוג כן גם במנחה, יש לברך על אותו מנהג, משא"כ ערבה, שאינה חובה כלל בגבולים. עוד תירץ ע"פ מ"ש הרמב"ם (פ"א ממרים ה"ב) שמצות עשה, על פי התורה אשר יורוך, לשמוע לחכמים בכל המנהגים שתיקנו חכמים, והעובר על זה, עובר על לא תעשה, לא תסור. וא"כ לפי"ז המנהגים שהנהיגו חכמי ישראל הם בכלל המצוה לשמוע להם, ושאני אמירת הלל בר"ח שלא היתה ע"פ תקנת חכמי ישראל, אלא מעצמם נהגו כן, וכמ"ש המאירי

מרדכי

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

אור

קי

(חנוכה עמ' מ"ו) שלכן לדינא מעיקר הדין אין חיוב לתת שמן בנרות של בית הכנסת כשיעור הדלקת חצי שעה, כיון שכל ההדלקה בבהכנ"ס משום פרסומי ניסא, לכן אין צורך להניח שמן כשיעור יותר מהזמן שנוכחים המתפללים בבית הכנסת, ויכול השמש לכבותה או לסלקה, והביא שכן כתבו כמה פוסקים, ובכללם הגאון בעל החוות יאיר בספרו מקור חיים (סי' תרעב) שמנהג כמה יישובים לכבות נרות החנוכה אחר צאתם מבהכנ"ס, וחוזרים ומדליקים אותם בבוקר. וביאר דמ"ש המשנה ברורה (סי' תרעג ס"ק י"ג) מהפרי מגדים (סי' תרע"ה א"א סוף סק"ב) שגם בנרות בהכנ"ס צריך שיהיו דולקים חצי שעה, היינו דוקא כשנשארים ללמוד בבהכנ"ס וכיו"ב. והביא עוד שכיוצא בזה כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קנ"ו) שאם יש חשש דלקה ח"ו, מותר לכבותה. ועכ"פ מבואר דנקטינן כטעם של פרסומי ניסא, או משום במקהלות ברכו ה', ולפי

בברכות (יד.), וכמבואר בריטב"א (סוכה מד.) שלדעת האומר, ערבה מנהג נביאים הוא, לא תקנו הנביאים כלום, אלא שהם נהגו כן, והעם נהגו מאליהם כמותם.

ומדברי הפוסקים נראה שנקטו למעשה כעיקר את הטעם משום פרסומי ניסא, וכמפורש להדיא בשו"ע (סי' תרע"א ס"ז) וז"ל, "ומדליקין ומברכין בבית הכנסת משום פרסומי ניסא", וכ"כ הפרי חדש (ס"ס תרע"א) שלכן מברכין על הדלקת הנרות בבהכנ"ס, אף שלדעת השו"ע אין מברכין על הלל של ר"ח, משום שעיקר הדלקת נר חנוכה בבהכנ"ס משום פרסומי ניסא, ולא משום מנהג גרידא. והיעב"ץ במור וקציעה (סימן תרע"ב דף ע"ח ע"א) כתב כאמור והוסיף שלכן יש להדליק בברכה דוקא, שאל"כ לא הוי פרסומי ניסא. וכ"כ בשו"ת ישמח לבב (או"ח סי' י"ד) שנקטינן שהדלקת הנרות בבהכנ"ס משום פרסומי ניסא. וכן מבואר בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קפ"ה), וכן נקט בחזון עובדיה

אור

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

מרדכי

קיא

זה נראה שאף שקבעו עצמם להתפלל בחוצות וברחובות קריה, כאשר ייחדו להם פינה לתפילה, יכולים להדליק נרות בברכה בין מנחה לערבית, ואף זה בכלל עיקר התקנה של הדלקת הנרות בבית הכנסת.

ויש לחזק דברינו עם מה שיצאו לדון אחרוני דורנו, אודות מסיבות הנערכות באולמות בלילי חנוכה, אם יכולים להדליק בהם נרות בברכה, וכמה מהאחרונים כתבו שיכולים להדליק בברכה, דאדרבה הפרסום שם גדול מאד, וכ"כ באז נדברו (ח"ה סי' ל"ז ועוד) ובשו"ת בית מרדכי (סי' מ"א) ובשו"ת יד נתן (ח"ב סי' כ"ה) והביאם בחזון עובדיה (חנוכה עמ' מ"ח) ופסק כאמור, והוסיף שמכל מקום עדיף שיתפללו שם ערבית בציבור מיד לאחר ההדלקה כפי שנוהגים בבית הכנסת, ומבואר שס"ל דלאו דוקא בית הכנסת. ואף שהרבה אחרונים חולקים על עצם דין ההדלקה באולמות, וכמ"ש בשבט הלוי (ח"ד סי' ס"ה) והגרש"ז

אויערבאך (אז נדברו ח"ו סי' ע"ה), ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' ס"ה אות ג'), מכל מקום מוכח מכל הפוסקים הנ"ל, שכאשר מקבצים לשם תפילה, שפיר יכולין להדליק בברכה, דהוי כהדלקה בבית הכנסת. וכיוצא בזה ראיתי למרן הראש"ל הגאון המפורסם מוהר"ר יצחק יוסף שליט"א בספרו הבהיר ילקוט יוסף (הנד"מ חנוכה עמ' רי"ז) שאחר שהאריך בעניין הדלקת הנרות בבהכנ"ס, כתב אודות ההדלקה בכותל המערבי, שלפי שהיא מדין ההדלקה בבית הכנסת לפרסומי ניסא, אפשר שבדין זה לכו"ע אין צריך בית, וכתב להשיג בזה על מי שהצריך בית דוקא אף לעניין בהכנ"ס, ש"י מד"ן.

אחר הדברים האלה נלפענ"ד, שבמקום שהציבור קבעו להתפלל שם, אף שלא קבעו להתפלל שם לעולם אלא לתקופה ממושכת, ואינו מקורה, ועל אחת כמה וכמה כאשר התפילה מתקיימת בחצר או ברחבה

מרדכי

הרה"ג יוסף חי סימן טוב

אור

קיב

שאחורי בית הכנסת, כאשר נרות חנוכה בבית הכנסת, וכמובן
מתקבצים שם להתפלל ברוב עם בתנאי קודם למעשה באופן שאין
מנחה וערבית, יכולים להדליק חשש שהנרות ייכבו ברוח
נרות חנוכה בברכה, כדין הדלקת מצויה.

